

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЗА СИСТЕМОЮ CAMELS

Анотація. Розглянуто сутність оцінки діяльності комерційних банків за рейтинговою системою CAMELS, обґрунтовано її роль у процесі управління банківською установою. Проаналізовано критерії рейтингової оцінки та виділено основні недоліки і переваги досліджуваної методики CAMELS.

Аннотация. Рассмотрена сущность оценки деятельности коммерческих банков по рейтинговой системе CAMELS, обоснована ее роль в процессе управления банковским учреждением. Проанализированы критерии рейтинговой оценки и выделены основные недостатки и преимущества исследуемой методики CAMELS.

Annotation. The essence of the evaluation of commercial banks rating system CAMELS, its role in the management of the banking institution were considered. The rating criteria were analyzed. The basic advantages and disadvantages of the investigated methods CAMELS were pointed out.

Ключові слова: рейтингова оцінка, рейтинг, капітал, активи, ліквідність, надходження, CAMELS, НБУ.

В Україні проблема банківського сектору є однією з найбільш актуальних, оскільки низький рівень розвитку банківської системи спричиняє проблеми економіки в цілому, адже банки пов'язані з усіма галузями економіки. В умовах економічної нестабільності, фінансової кризи та обмеженості фінансових ресурсів існує ризик втрати стійкості фінансово-кредитними установами. Отримання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан банку є гарантією прийняття ефективних управлінських рішень відносно успішного функціонування та розвитку банку.

Оцінка надійності банків є актуальною проблемою як для банківських установ, яким слід оцінювати своїх партнерів та конкурентів, так і для їх клієнтів, що активно співпрацюють із банками. У зв'язку з цим постає питання про необхідність визначення стану банку, його можливостей, слабких сторін, а також надання прогностичної оцінки його діяльності. В Україні дана проблема почала набувати великого значення лише в останні роки, тому актуальною є розробка відповідної методики оцінювання діяльності банків, а саме складання рейтингів. У міжнародній практиці рейтинг є загальноприйнятим інструментом для визначення комплексної оцінки діяльності банків.

На сьогодні в процесі вибору комерційного банку для обслуговування найчастіше клієнт керується двома критеріями: прибутковістю розміщених у банку коштів і надійністю вкладення грошей. Стосовно першого критерію труднощів не виникає, адже банківські установи активно рекламують свої послуги, але з оцінкою другого, як правило, виникають складнощі [1]. Саме для цього й розробляються рейтинги, проте їх користувачами можуть бути не тільки клієнти банків, а також НБУ для оцінювання діяльності банківської системи країни та самі банківські установи для вибору партнерів, позиціонування банку на ринку фінансових послуг, виявлення недоліків роботи відділень тощо.

Питанням рейтингового оцінювання банків займалися такі вітчизняні економісти, як: Батковський В. А., Бєлий А. П., Богатов О. І., Вітлінський В. В., Лисенко Ю. Г., Мадих А. А., Петренко В. Л., Скобелев В. Г., а також зарубіжні вчені: Ван Д. Девентер, Дуканіч Л. В., Кармінський А. М., М. Месер, Тапієро Ч. С., Тимченко А. С., О. Шнек.

Метою статті є теоретичне та практичне обґрунтування ролі рейтингової оцінки банківської системи України та аналіз підходів до її здійснення.

В Україні банківські структури оцінюються за допомогою рейтингової системи CAMELS НБУ [2]. Дана методика аналізу була розроблена і використовується в США. Вона полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, які охоплюють діяльність банку за всіма напрямками. Метою оцінювання діяльності банків за рейтинговою системою CAMELS НБУ є визначення банків, у яких незадовільний фінансовий стан, операції або менеджмент мають недоліки, що можуть призвести до банкрутства банку та потребують посиленого контролю з боку служби банківського нагляду Національного банку України і вжиття відповідних заходів для виправлення цих недоліків у діяльності банку та стабілізації його фінансового стану [3]. Основою рейтингової системи є оцінювання ризиків та визначення рейтингових оцінок за такими основними компонентами:

1. Достатність капіталу – Capital Adequacy (C) – оцінка розміру капіталу банку з точки зору його достатності для захисту інтересів вкладників і підтримки платоспроможності.

2. Якість активів – Asset Quality (A) – спроможність забезпечити повернення активів, вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку.

3. Менеджмент – Management (M) – оцінювання методів управління банком з точки зору ефективності діяльності, методів управління та контролю.

4. Надходження – Earnings (E) – достатність доходів банку для перспективного розвитку та зростання.

5. Ліквідність – Liquidity (L) – здатність банку забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань.
6. Чутливість до ринкового ризику – Sensitivity to Risk (S) – ступінь реагування банку на зміну ситуації на ринку.

За рейтинговою системою передбачається визначити кожному банку цифровий рейтинг за всіма шістьма компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів. Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за п'ятибальною шкалою, де оцінка "1" є найвищою оцінкою, а оцінка "5" – найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка також визначається за п'ятибальною шкалою [4].

Сукупний рейтинг банку визначається так:

- за кожним із зазначених показників нараховуються бали від 1 (сильний) до 5 (незадовільний);
- бали підсумовуються і діляться на 6 для визначення сукупної рейтингової оцінки.

Банки, що отримали комплексну рейтингову оцінку "1" або "2", є надійними за всіма показниками, здатними протистояти більшості економічних спадів, вважаються стабільними і такими, що мають кваліфіковане керівництво.

Банки, що отримали комплексну рейтингову оцінку "3", мають суттєві недоліки, і якщо ці недоліки не будуть виправлені за обґрунтовано визначений для цього час, то вони призведуть до значних проблем, пов'язаних із платоспроможністю та ліквідністю.

Банки, які отримали комплексну рейтингову оцінку "4" або "5", мають серйозні проблеми, що вимагають ретельного нагляду і спеціальних оздоровчих заходів. Такі комплексні рейтингові оцінки вказують на те, що загальна платоспроможність банку під загрозою, потрібні негайні конкретні дії служби банківського нагляду.

До банків, що отримали комплексні рейтингові оцінки "3" або "4", або "5", застосовуються відповідні заходи впливу згідно з вимогами нормативно-правових актів Національного банку.

Використання даної системи оцінки надає можливість банкам відобразити позитивні й негативні риси кожної з банківських установ, які складають банківську систему України, оскільки вона відображає реальну картину рівня фінансової стабільності банку, а також сформулювати умови щодо спрямування банківського сектору на шлях ефективного функціонування та стабільного розвитку, підвищити рівень прозорості функціонування банківської системи, сприятиме зростанню конкурентоспроможності банків та розширенню їх клієнтської бази. Реалізація такого підходу відповідає

Базельським принципам щодо подання офіційної інформації про результати діяльності банків на етапі функціонування світової економіки в умовах недостатності інформації.

Проте дана методика має ряд недоліків, головним із яких є надання керівництву кількісної оцінки, що ґрунтується на загальному суб'єктивному рішенні екзаменатора [5].

Також система CAMEL не може бути адаптована до специфічних потреб сформованих або щойно створених рухів кредитних кооперативів через велику кількість необхідних змін, оскільки вона має два істотних недоліки, що обмежують її ефективність.

По-перше, CAMEL не оцінює фінансової структури балансового звіту. У багатьох країнах це надто важливо, оскільки модернізація передбачає значну реструктуризацію активів, зобов'язань і основного капіталу. Структура балансового звіту істотно впливає на ефективність і прибутковість. Ці галузі критичні для ефективної та підтримувальної діяльності кредитних кооперативів у конкурентному середовищі [6].

По-друге, CAMEL не враховує темпів розвитку. У багатьох країнах зростання суми балансу є головною стратегією, спрямованою на вирішення проблем, що супроводжують грошову девальвацію і галопуючу інфляцію. У нестабільному макроекономічному середовищі кредитні кооперативи змушені підтримувати політику агресивного зростання, якщо хочуть зберегти вартість своїх активів.

Таким чином, Національний банк України використовує різні підходи до забезпечення стійкості банків та контролю за ризиками, у тому числі й засновані на всебічному аналізі банків за рейтинговою системою CAMELS. Дана система не дає можливості виявляти вчасно слабкі місця в банківському секторі під час економічних коливань у державі. Недосконалість даної системи полягає також у недостатньому рівні адаптації зарубіжного досвіду до української банківської системи. Звідси виникають основні проблемні моменти: суб'єктивність оцінок експертів та недосконалість наявної бальної оцінки. Проте слід зазначити, що систему CAMEL створено не як інструмент управління, а як інструмент контролю. Головне завдання коефіцієнтів CAMEL полягає в підтриманні платоспроможності банку і забезпеченні збереження внесків пайовиків. Вона не призначена для аналізу ключових сфер діяльності кредитних кооперативів. Таким чином, науковим результатом даного дослідження є систематизація недоліків та переваг застосування рейтингової системи CAMEL. Перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямі є вдосконалення методологічного забезпечення рейтингової оцінки банків.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Schneck O. Controllor als Rating-Advisor // REFA-Nachrichten. – 2006. – No. 5. 2. Методичні вказівки щодо організації, проведення інспекційних перевірок та встановлення рейтингової оцінки банку: затв. Постановою Правління Національного банку України від 31 серпня 2007 р. № 312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. 3. Мішина С. В. Аналіз у галузях виробництва і послуг : навчальний посібник / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 240 с. 4. Аналіз банківської діяльності / М. Д. Алексєєнко, А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; під ред. А. М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с. 5. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В. А. Батковський // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 145–150. 6. Алексєєв А. А. Фінансово-економічні експертні системи : навч. посіб. / А. А. Алексєєв, Н. І. Костіна, О. Я. Кононець. – К. : Видавничий дім "Скарби", 2004. – 208 с.